

Jan Wallander in memoriam

MAGNUS HENREKSON OCH
HANS TSON SÖDERSTRÖM

INLÄGG I september 2016 avled Jan Wallander vid en ålder av 96 år. Det markerar slutet på en lång och rik levnadsbana.

Mycket har redan skrivits – och kommer även framdeles att skrivas – om Jan Wallanders banbrytande insatser inom svenskt bankväsende. Mindre allmänt känt är att Wallander hade en högst respektgivande bakgrund som akademiker innan han övergick till bankbanan. Han skrev sin doktorsavhandling i nationalekonomi vid Industriens Utredningsinstitut (IUI): *Flykten från skogsbygden – en undersökning i Klarälvsdalen* (1949). Avhandlingen lades fram vid dåvarande Stockholms Högskola och vittnar om en forskargärning av osedvanligt slag; den hade fört honom ut till skogsarbetarnas enkla tjäll för att på plats leva sig in i deras arbetsvillkor och tänkesätt. Avhandlingen beredde vägen för en akademisk karriär. Han blev docent och tjänstgjorde en tid som tf professor. Docenttiteln började han för övrigt använda när allt fler av hans kolleger i näringslivet presenterade sig som ”doktor” efter det att någon större donation renderat ett hedersdoktorat. Jan Wallander var stolt över sin akademiska bakgrund.

Magnus Henrekson är professor och vd för Institutet för Näringslivsforskning (IFN).
magnus.henrekson@ifn.se

Hans Tson Söderström var vd för SNS 1985–2002, adjungerad professor vid Handelshögskolan i Stockholm 1992–2015 samt vice ordförande i forskningsnämnden för Jan Wallanders och Tom Hedelius stiftelse 1992–2014.
hanstson@hotmail.com

Forskaren och forskningsledaren

De akademiska framgångarna till trots valde Wallander att överge universitetsvärlden. Efter en period som gästforskare vid olika amerikanska universitet blev han 1950 rekryterad av Axel Iveroth som forskningschef vid det då nystartade SNS – Studieförbundet Näringsliv & Samhälle, där han snart avancerade till chef för hela organisationen. Hans tid

som chef för SNS blev visserligen kort, men mycket av organisationens fortsatta verksamhet formades av hans hand: studierna, lokalgrupperna och företagsledarkonferenserna i Tylösand hör till det som kom till under denna tid.

Framför allt var det Wallander som knäsatte den princip som sedan dess förblivit vägledande för SNS: att tillämpad samhällsforskning i nära samarbete med akademien ska utgöra basen för all SNS-verksamhet. Detta manifesterades genom banbrytande studier som Torgny Segerstedts *Människan i industrisamhället* (1952), Gunnar Heckschers *Svensk statsförvaltning i arbete* (1952) och Erik Lundbergs *Konjunkturer och ekonomisk politik* (1953). Genom att 1951 bjuda in den kände MIT-professorn Charles Myers att studera *industrial relations* i Sverige blev han också en föregångare vad gäller att låta framstående utländska forskare granska svenska förhållanden ur ett internationellt perspektiv.

Wallander behöll sitt engagemang för SNS även efter cheftiden, bl a som styrelseledamot och senare vice ordförande i styrelsen under 1960-talet. Flera av Wallanders böcker kom ut på SNS Förlag, däribland flera böcker om ledarskap samt andra delen av hans memoarer *Forskaren som bankdirektör* (1998). Vid sin bortgång var han hedersledamot av SNS Förtroenderåd.

Att Wallanders cheftid på SNS blev kort berodde på att Marcus Wallenberg (1899–1982) tidigt fått upp ögonen för den unge forskarens kapacitet och erbjöd honom att bli chef för det mer prestigefyllda Industriens Utredningsinstitut (IUI) (sedan 2006 Institutet för Näringslivsforskning, IFN), där Wallenberg var ordförande. Endast 33 år gammal efterträdde han sålunda den legendariske Ingvar Svennilson på chefsstolen på IUI.

Eftersom Jan Wallander skrivit sin doktorsavhandling vid IUI var han väl

förtrogen med verksamheten. Under hans dynamiska chefskap befäste institutet sin ställning som Sveriges ledande mikroekonomiskt inriktade forskningsinstitut med fokus på näringslivsrelevanta frågeställningar. Utöver chefskapet – som kom att vara fram till 1961, då den framgångsrika bankmannakarriären inleddes – hann Wallander med en omfattande egen forskning. Det skulle föra alltför långt att redogöra för alla projekten, men några förtjänar att lyftas fram, inte minst på grund av de många djärva profetior Jan Wallander gjorde på basis av forskningen. I regel bemöttes dessa profetior med stor skepsis då de formulerades, men de har ofta visat sig synnerligen träffsäkra.

Genom att studera hur efterfrågan på olika varor och tjänster berodde av inkomster och relativpriser insåg Wallander redan i mitten av 1950-talet att på sikt skulle priset på manuella tjänster, som hårklippning och bilreparationer, stiga dramatiskt och att om utvecklingen fortsatte som dittills skulle en genomsnittlig löntagare om hundra år ha råd med eget flygplan, men fortfarande inte ha råd med hembitråde. Likaså förutsåg han att vi i allt mindre utsträckning skulle anse oss ha råd att underhålla och reparera våra ägodelar utan i stället köpa nytt (Wallander 1959). Detta fenomen kom senare att benämnas Baumols sjukdom efter vad som blivit en klassisk artikel av den amerikanske ekonomen William Baumol (1967).

I den stora IUI-studien om bilismen, publicerad i boken *Bilägaren och bilen* (Rundblad m fl 1956), förutsågs den exempellöst snabba ökningen i bilägandet. Stick i stäv med allmänna föreställningar visade studien dessutom att bilägare, vid i övrigt samma inkomster, hade bättre bostäder och högre klädstandard. Detta visade sig bero på att bilägare var mer skötsamma än icke bilägare: de rökte och drack mindre, hade mindre

småutgifter och bättre reda på sin privatekonomi. Den viktigaste slutsatsen som drogs var att utvecklingen, om inga åtgärder vidtogs, i allt väsentligt skulle följa samma mönster som i USA. IUI-forskarna argumenterade därför redan i slutet av 1950-talet för biltullar och kraftiga satsningar på kollektivtrafiken i de stora städerna. Vi vet nu att detta var utomordentligt framsynt, men väckte föga gehör hos den tidens politiska beslutsfattare.

I en annan uppsats analyserade Wallander effekterna av en åldrande befolkning och kom bl a fram till att många pensionärer i framtiden skulle komma att ha högre standard än de yrkesverksamma när man beaktade deras lägre försörjningsbörd och investeringsbehov (Wallander 1955). Även här har han blivit sannspådd – det är svårt att undvika all reklam för exklusiva varor och tjänster riktad till dagens köpstarka generation av skynge äldre.

Under 1950-talet var IUI:s kanske viktigaste uppgift att göra långtidsprognoser av den ekonomiska utvecklingen (Wallander 1956). Syftet med dessa var att skapa underlag för – men delvis också att utgöra ett alternativ till – de statliga långtidsutredningarna. Den som arbetar med långtidsprognoser kan inte undgå insikten att sådana övningar – även om de är starkt efterfrågade av media och allmänhet – alltid bygger på ett fundamentalt antagande om att dagens samband upprepar sig på ett förutsägbart sätt. Med andra ord: om ett avgörande brott i utvecklingen verkligen står för dörren är detta inget aldrig så välgjorda prognoser kommer att förutsäga.

Denna avgörande insikt tog Wallander i högsta grad med sig in i näringslivskarriären. Det kan knappast finnas någon som undgått hans egen slutsats att prognoser och budgetar ofta blir en mental tvångströja för beslutfattande, en tvångströja som gör att viktiga affärs-

och tillväxtpöjligheter förbises. "Att göra upp planer för framtiden på det sätt som årsbudgetering innebär framstår för mig som antingen en improduktiv eller riskabel sysselsättning", skriver Jan Wallander i SNS-boken *Budgeten – ett onödigt ont* (Wallander 1995). Han hade då i 25 års tid argumenterat för det budgetlösa systemet och som vd för Handelsbanken visat att systemet är framgångsrikt. Alternativen till årsbudgetering är ett väl fungerande, snabbt och detaljerat redovisningssystem, som inte bara upplyser om resultatet utan också ger underlag för inriktningen av verksamheten. Det budgetlösa systemet ställer stora krav på företagsledningen och innebär ett accepterat av att vi lever i ständigt fortgående förändring som undan för undan tvingar fram anpassningar.

Det var efter åtta framgångsrika år som chef för IUI som Jan Wallander inledde sin bankmannabana som chef för Sundsvallsbanken. Där kom han att verka 1960-talet ut. År 1970 tillträdde han som vd för Handelsbanken och efter att ha avgått som vd 1978 blev han ordförande fram till bolagsstämman 1991.

I sina memoarer *Livet som det blev – en bankdirektör blir till* (Wallander 1997, s 318) sammanfattar Jan Wallander vad chefskapet på IUI betydde för den senare karriären på följande sätt:

Jag fick ledarskapsträning och jag blev ordentligt utbildad i vetenskaplig teknik, dvs tekniken för det systematiska sanningssökandet. Jag fick lära mig att frigöra mig från konventionella föreställningar om verkligheten och sammanhangen i den mån de saknade grund i fakta. Och att hålla fast vid den uppfattning jag kommit fram till efter noggrann prövning även om den stod i strid med vad som då var gängse.

Allt detta har jag senare haft stor glädje av. I näringslivet finns en hög

grad av konformism. Vid samma tidpunkt har de flesta ungefär samma åsikter och springer i ungefär samma riktning. Det är då en stor fördel att ha blivit tränad i att inte falla i farstun för dagens konventionella idéer. Vad det gäller är att sedan man noggrant tänkt igenom problemen lugnt gå sin egen väg, även om alla andra springer åt ett annat håll. Det kan låta enkelt och självklart, men i praktiken är det inte enkelt.

Bankmannen

Andra är bättre lämpade än vi att behandla Wallanders insatser som bankman. Här ska bara konstateras att han med framgång ledde Sundsvallsbanken (som i dag ingår i Nordea) under 1960-talet efter att ha "pryat" sig fram i de flesta av bankens olika funktioner. Det gav honom ett gott grepp om bankverksamhetens möjligheter och risker. Liksom vid författandet av sin doktorsavhandling om skogsarbetarnas villkor ville han på plats lära känna verksamheten i grunden, i stället för att förlita sig på andrahandsuppgifter från andra källor. Det var under denna tid som hans uppfattning om hur en affärsbank bäst bör drivas formades.

Efter nio år på Sundsvallsbanken tog han det djärva steget över till Handelsbanken. Den var inte bara tio gånger större än Sundsvallsbanken och en av dess värsta konkurrenter i Norrland. Banken befann sig dessutom i en djup kris, som lett till att vd och en stor del av ledningen hade fått lämna. Jan Wallander hade kallats in för att rensa upp och ge det sargade företaget en nystart.

Med aldrig sviktande känsla för prioriteringar och därtill avpassade symbolhandlingar beslöt Wallander som en av sina första åtgärder att ställa in alla grandiosa festligheter som planerats inför bankens stundande 100-årsjubileum.

Det blev en tydlig signal till bankens personal att nu blåste nya vindar och till dess aktieägare att de i den nye verkställande direktören hade fått en företrädare som prioriterade lönsamhet framför tillväxt och PR. Det innebar naturligtvis också att några nya avsättningar till bankens forskningsstiftelse inte blev aktuella vid den tiden.

Därefter satte han omedelbart igång att implementera de idéer han tidigare utvecklat, och med kraft omvandlade han på kort tid Handelsbanken från en krisbank till Sveriges mest lönsamma affärsbank. Ansvaret flyttades ut till de enskilda bankkontoren och kreditgivningen skulle ske enligt ”kyrktornsprincipen”: krediterna skulle inte spridas längre än vad varje kontorschef kunde överblicka. Den centralstyrda kolossen bröts ned i ett antal regionbanker, var och en i storlek jämförbar med Sundsvallsbanken. En intern lönsamhetstävlan mellan regionbankerna infördes. Stabsfunktioner avskaffades så långt möjligt och internprisättning blev ett viktigt styrmedel. Hela budgeteringsverksamheten avskaffades. Wallanders ledningsfilosofi om decentralisering och lokalt lönsamhetsansvar har sedan dess förblivit en ledstjärna för banken genom epokerna Hedelius-Mårtensson-Grönstedt-Boman.¹

Självklart blev denna radikala – ibland brutala – omställningsprocess kontroversiell bland mer konservativt sinnade kolleger i banken. Vissa medarbetare som drabbats av Wallanders hårdhänta nedskärningar förärade honom öknamnet ”Doktor Halvander”. Men med tiden insåg de flesta med stolthet att omvandlingen givit ytterst gynnsamma resultat på såväl lönsamhet och konkurrenskraft som interna arbetsförhållanden. De anställda gjordes också delaktiga i resultatet genom resultatandelssystemet Oktagonen. Systemet, som

ger lika stora andelar i resultatet till alla anställda med samma arbetstid, infördes under brinnande löntagarfondsdebatt och var därför förargelseväckande i näringslivskretsar. I dag innebär det att långvarigt anställda får med sig mångmiljonbelopp vid pensioneringen.

Den hårdhänta omställningen lämnade ändå utrymme även för Wallanders humanistiska sida (hans farfar var konstnären och formgivaren Alf Wallander, som träffat Wallanders blivande farmor Gerda när de båda var elever vid Konstakademien). Planerna på att riva Fersenska Palatset och ersätta det med ett modernt kontorskomplex skrinlades och palatset genomgick i stället en ytterst pietetsfull reovering. Det fungerar nu som stilfulla representationslokaler för banken.

Utredaren

Innan han ännu suttit ett decennium på vd-stolen i Handelsbanken erbjöds Wallander av den dåvarande borgerliga regeringen att bli chef för Riksbanken. Efter att allvarligt ha övervägt saken avböjde han erbjudandet, men det ledde ändå till att han avgick från vd-posten vid bolagsstämman 1978 för att i stället tillträda som ordförande i bankens styrelse. Det lämnade tidsmässigt utrymme för andra uppdrag, bl a styrelsuppdrag i Ericsson och Marieberg (ägare av *Dagens Nyheter*). Han var också under några år ordförande i Nationalekonomiska Föreningen.

Men inte minst lämnade den nya positionen utrymme för ett par viktiga utredningsuppdrag. I början av 1980-talet tjänstgjorde Wallander som ordförande i den kreditpolitiska utredningen. Den hade i uppdrag att se över kreditpolitikens medel, särskilt den dåvarande omfattande användningen av kvantitativa regleringar som möjliggjordes av lagen

¹ Wallander beskriver sin företagsledarfilosofi i Wallander (2002a) och ger en kortfattad skildring av Handelsbanksmodellen i Söderström (2006, s 33–37).

om kreditpolitiska medel. I utredningens slutbetänkande *En effektivare kreditpolitik* (SOU 1982:52) konstateras – föga förvånande – att det rådande regleringsystemet gav upphov till omfattande effektivitetsförluster och en marknadskonform kreditpolitik förespråkades.

Utredningen är dock ett barn av sin tid: man vågade inte gå hela vägen, utan lämnade en lucka för att tillgripa regleringar i krissituationer. Efter en sådan regleringsperiod skulle dock en lika lång tid behöva förlöpa med marknadskonform styrning innan regleringsvapnet fick tillgripas på nytt ("om inte synnerliga skäl föreligger"). Detta halvbakade "on-off"-förslag stötte på kritik bland remissinstanserna. Utredningen blev också mycket snart överspelad av riksbankschefen Bengt Dennis fullständiga omläggning av penningpolitiken i marknadskonform riktning under resten av 1980-talet.

Omläggningen banade i sin tur väg för den allvarliga finanskrisen 1992–94. I samband med den tillsatte regeringen en särskild utredning, den s k Bankkriskommittén, som skulle klarlägga orsakerna till krisen, dess förlopp och hur motsvarande kriser skulle kunna undvikas i framtiden (Fi 1993:02). Jan Wallander kallades som ordförande i kommittén, vilket säkert hade sin bakgrund i att Handelsbanken var den affärsbank som hade klarat sig i särklass bäst genom krisen, men också i Wallanders akademiska bakgrund. Den nyblivne ordföranden kallade i sin tur in ett antal högt kompetenta ekonomer, däribland Peter Englund, Lars Engwall, Johan Myhrman och Staffan Viotti.

I utredningsarbetet kom emellertid Wallanders praktiska erfarenheter i konflikt med akademikernas analys. Mot bankmannens förespråkande av

"kyrktornsprincipen" stod akademikernas förord för portföljanslys, dvs att bankens risk bör bedömas genom att analysera hela kreditportföljens exponering mot olika sektorer. De två synsätten var oförenliga och ordföranden visade sig ovillig att lyssna till akademikernas argument. Motsättningarna inom kommittén ledde till att sekreteraren avgick och när det visade sig svårt att hitta en efterträdare lades utredningen helt sonika ned. I stället för ett slutbetänkande resulterade utredningen i fyra separata rapporter, var för sig mycket läsvärda. Wallanders egen rapport bär titeln "Bankkrisen – Omfattning. Orsaker. Lärdomar." (Wallander 1994).

Forskningsfinansiären

Wallander hade den i affärskretsar ovanliga principen att alltid begära en lägre lön än den som hans arbetsgivare önskade ge honom. Det gällde även när han tillträdde vd-tjänsten i Handelsbanken. När bankens styrelse senare ville visa sin erkänsla för hans insatser för banken i samband med hans 60-årsdag lät han meddela att det skulle glädja honom mer om banken ville göra en rejäl avsättning till den forskningsstiftelse som bildats vid dess 90-årsfirande 1961. Det skapade ett mönster som även anammades av hans efterträdare Tom Hedelius.

Sammanlagt har banken under årens lopp avsatt 60 miljoner kr till den stiftelse som senare fått namnet Jan Wallanders och Tom Hedelius stiftelse. Stiftelsen (tillsammans med den mindre Tore Browaldhs stiftelse)² stöder genom ett antal olika anslagsformer forskning inom företagsekonomi, nationalekonomi och ekonomisk historia. Genom en framgångsrik placeringspolitik har kapitalet vuxit och stiftelserna är i dag 50 procent större än Nobelstiftelsen. Med

² Totalt 65 miljoner kr har över åren avsatts till Tore Browaldhs stiftelse.

³ Stiftelsernas historia och verksamhet finns dokumenterad i skriften *Femtio år av forskningsfinansiering* (Damberg och Rehnberg 2011).

årliga forskningsanslag på över 150 miljoner kr har de blivit en huvudfinansiär av svensk ekonomisk forskning.³

Wallander tjänstgjorde som en synnerligen aktiv och intresserad ordförande i den forskningsnämnd som fördelar anslagen fram till 85 års ålder, då han efterträddes av Tom Hedelius. Ursprungligen nominerades ledamöterna av denna nämnd formellt av ett antal akademiska institutioner, men med karaktäristisk viljestyrka och handlingskraft lät Jan Wallander dessa institutioner förstå vilka ledamöter de borde föreslå om de skulle få behålla uppdraget. Numera utses forskningsnämnden direkt av stiftelsens styrelse utan denna omväg, men givetvis efter konsultationer i den akademiska världen. Genomgående har siktet varit inställt på de mest ansedda forskarna inom de ekonomiska vetenskaper som stiftelsen stöder. I någon mån har därtill överblick och känsla för praktisk tillämpning av vetenskapliga resultat spelat en roll för nämndens sammansättning.

Utöver strävan efter akademisk excellens vill stiftelsen att forskningen ska kunna omsättas i praktiskt användbara resultat. Det kommer till uttryck på många sätt. Bland annat har stiftelsen varit en pålitlig stödjare av Nationalekonomiska Föreningens tidskrift *Ekonomisk Debatt*, även när det blåst snåla vindar på andra håll. Det mångåriga stödet till de forskningsunderlag som tas fram för produktionen av de årliga rapporterna från SNS Konjunkturråd är ett annat exempel. Många av dessa rapporter har ju väsentligt berikat den svenska ekonomisk-politiska debatten med resultat från nyare forskning.

Stödet till bl a SNS Konjunkturråd visar att Wallanders gamla forskningsinstitutioner inte gått lottlösa ur den hårda konkurrensen om stiftelsens anslag. Det finns fler exempel. De omfattande granskningar av svensk ekonomi som

genomförts av internationella toppforskare i SNS regi skulle inte ha kunnat genomföras utan anslag från stiftelsen. Dessa granskningar har lett till helt nya perspektiv på exempelvis svensk stabiliseringspolitik, arbetsmarknad och kapitalmarknad. Stiftelsen stöder också SNS forskning inom bolagsstyrning (*corporate governance*), där forskningsresultaten regelbundet förs ut till diskussion bland berörda praktiker.

Likaså har stiftelsen kommit att betyda mycket för IFN som en av institutets viktigaste finansiärer under det senaste decenniet. Bland annat har flera projekt som behandlar företagsfusionernas roll i ekonomin fått sin finansiering därifrån. Dessa projekt har ökat vår förståelse för vilka ekonomiska förutsättningar och institutioner som krävs för en effektiv strukturomvandling av svensk industri och därmed för att tillvarata de tillväxtpotentialer som globaliseringsprocessen medför. Sedan slutet av 1990-talet har därtill i genomsnitt två nydisputerade Wallanderstipendiater forskat vid IFN och på senare år har stiftelsen dessutom finansierat ytterligare en handfull IFN-forskare som varit knutna till större forskningsprogram med stiftelsen som huvudfinansiär.

Wallander blev senare ordförande i Wenner-Gren Stiftelserna och gjorde även där avgörande insatser. Vid hans tillträde hade stiftelserna begränsade ekonomiska resurser. Det dåvarande Wenner-Grenska Samfundets styrelse hade nämligen vid starten fattat det olyckliga beslutet att ekonomiskt stödja dödsboets affärsverksamhet efter donator, vilket ledde till stora förluster och senare till att flera styrelseledamöter åtalades för trolöshet mot huvudman. Genom en synnerligen vältajmad försäljning av stiftelsens fastighet lyckades Wallander återställa och förmera dess förmögenhet. Han har dokumenterat

skeendet i en bok om stiftelsens historia (Wallander 2002b).

Slutord

Jan Wallanders framgångar på dessa vitt skilda områden byggde alltid på hans originella sätt att ta sig an uppkommande problem, inte minst akademikernas systematiska ifrågasättande av etablerade sanningar, som kombinerades med den handlingskraftige företagsledarens framtagande och genomdrivande av nya lösningar. Han lyckades applicera den kreativa forskarens förhållningssätt också i näringslivsfrågor, vilket förde honom till toppen av den svenska bankvärlden.

Få är de, som likt Jan Wallander, har lyckats göra utomordentligt viktiga och bestående insatser på så många områden: som forskare, som forskningsledare, som näringslivschef och som filantrop och forskningsfinansiär. Dessa insatser renderade honom ett antal välförtjänta hedersdoktorat vid olika akademiska institutioner. Själva känner vi särskilt djup tacksamhet till Jan Wallander för hans avgörande insatser för de två organisationer vi själva fått förtroendet att leda och utveckla.

REFERENSER

- Baumol, W J (1967), "Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crisis", *American Economic Review*, vol 57, s 415–426.
- Damberg, B och J Rehnberg (red) (2011), *Femtio år av forskningsfinansiering, Jan Wallanders och Tom Hedelius stiftelse, Tore Browaldhs stiftelse, 1961–2011*, Informationsförlaget, Stockholm.
- Fi 1993:02, *Bankkriskommittén – kommittébe-*

rättelse, Finansdepartementet, Stockholm.

Heckscher, G (1952), *Svensk statsförvaltning i arbete*, SNS Förlag, Stockholm.

Lundberg, E (1953), *Konjunkturer och ekonomisk politik*, SNS Förlag, Stockholm.

Rundblad, B G, K-O Samuelsson och J Wallander (1956), *Bilägaren och bilen – en undersökning rörande den privata bilismen*, IUI och Almqvist & Wiksell/Geber, Stockholm.

Segerstedt, T (1952), *Människan i industrisamhället*, SNS Förlag, Stockholm.

SOU 1982:52, *En effektivare kreditpolitik*, betänkande av kreditpolitiska utredningen, Liber/Allmänna Förlaget, Stockholm.

Söderström, H T (red) (2006), *Decentralisering och incitament i företag – principiella och praktiska aspekter*, SNS Förlag, Stockholm.

Wallander, J (1949), *Flykten från skogsbygden – en undersökning i Klarälvsdalen*, IUI, Stockholm.

Wallander, J (1955), "Försörjningsbörda och framstegstakt i ett åldrande samhälle", i *Industrien och förgubningen*, IUI och Almqvist & Wiksell, Stockholm.

Wallander, J (1956), "Långtidsprogrammet och verkligheten", *Skandinaviska Banken Kvartalskrift*, årg 37, nr 2, s 49–56.

Wallander, J (1959), "Överflödssamhället", *Ekonomisk Revy*, årg 16, nr 1, s 20–25.

Wallander, J (1994), "Bankkrisen – Omfattning. Orsaker. Lärdomar.", i *Bankkrisen – rapporter av Håkan Lindgren, Jan Wallander och Gustaf Sjöberg*, Fritzes, Stockholm.

Wallander, J (1995), *Budgeten – ett onödigt ont*, SNS Förlag, Stockholm.

Wallander, J (1997), *Livet som det blev – en bankdirektör blir till*, Albert Bonniers Förlag, Stockholm.

Wallander, J (1998), *Forskaren som bankdirektör – att utveckla och förändra*, SNS Förlag, Stockholm.

Wallander, J (2002a), *Med den mänskliga naturen – inte mot! Att organisera och leda företaget*, SNS Förlag, Stockholm.

Wallander, J (2002b), *Wenner-Gren Stiftelserna 1955–2000 – hur fåfänga visioner och världsförbättrarnit blev grunden till stora stiftelser*, Atlantis, Stockholm.